

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินผลโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง บ้านม่วง กาญจน์ ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมทั่วไปในโครงการพัฒนาที่ดิน ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง ในด้านสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน งานอนุรักษ์ดินและน้ำ การสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาที่ดิน งานปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกไม้ผลเมืองหนาว โรงเก็บพืชสด งานส่งเสริมและ พัฒนาหมู่บ้าน ศึกษาถึงความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่โครงการที่มีต่อโครงการ พัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง ศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคตลอดจนแนวทางในการแก้ไข ในการ ดำเนินงานของโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อที่จะนำไปเป็นรูปแบบแนวทางในการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีต่อไป

ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร ในพื้นที่โครงการ จำนวน 55 ครอบครัวเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่โครงการ 5 คน ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร

1.1 เพศ

เกษตรกร จำนวน 55 ครอบครัว เป็นชายร้อยละ 67.30 เป็นหญิงร้อยละ 32.70

1.2 อายุ

เกษตรกรส่วนมากมีช่วงอายุระหว่าง 21-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 65.40 รองลงมา มี ช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.00 น้อยที่สุดมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 15-20 ปี และมีช่วง อายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.60 โดยมีอายุต่ำสุด 17 ปี อายุสูงสุด 68 ปี มีอายุเฉลี่ย 43.33 ปี

1.3 ระดับการศึกษา

เกษตรกรส่วนมากมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็น ร้อยละ 56.30 รองลงมาอยู่ในระดับ ป.4 คิดเป็นร้อยละ 20.00 ระดับ ป.6 หรือ ป.7 คิดเป็นร้อยละ 16.30 ระดับ ม.3; ม.ศ.3 หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 5.40 ระดับ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 2.00

1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

เกษตรกรจำนวน 55 ครัวเรือน มีสมาชิกทั้งหมด 322 คน ในครัวเรือนมีสมาชิกอยู่ระหว่าง 2-5 คน มี 28 ครัวเรือน มีสมาชิกจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 32.30 รองลงมา มีสมาชิก จำนวน 6-9 คน มี 20 ครัวเรือน จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 สมาชิกครัวเรือนน้อยที่สุด จำนวน 10-13 คน มี 7 ครัวเรือน จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 24.84

1.5 การทำงาน

เกษตรกรส่วนมากทำงานในไร่นาและสวนคิดเป็นร้อยละ 58.40 รองลงมาทำงาน(เด็ก, คนชรา) ไม่ได้ร้อยละ 18.00 น้อยที่สุด ทำงานนอกไร่นาและสวนคิดเป็นร้อยละ 7.10

1.6 การเป็นสมาชิกของสถาบันการเกษตร

เกษตรกรส่วนมากจะไม่ได้เป็นสมาชิกของสถาบันการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 61.80 รองลงมา เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรกลุ่มสถาบันการเงิน ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 38.20

1.7 ใบแสดงเอกสารสิทธิการถือครองที่ดิน

เกษตรกรส่วนมากไม่มีใบแสดงเอกสารสิทธิการถือครองที่ดินคิดเป็นร้อยละ 94.54 มีโฉนดที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 3.64 มีใบ สปก. 4-01 คิดเป็นร้อยละ 1.82

1.8 การถือครองที่ดิน และการใช้พื้นที่ดินของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากมีที่ดินเป็นของตนเอง โดยค่าเฉลี่ยของการใช้ที่ดินในปีที่ผ่านมาทำนา 25 ไร่ คิดค่าเฉลี่ย 5.00 ทำสวน 92 ไร่ คิดค่าเฉลี่ย 11.50 ทำไร่ 264 ไร่ คิดค่าเฉลี่ย 11.48 ที่อยู่อาศัย 19 ไร่ คิดค่าเฉลี่ย 1.00

1.9 การรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดินจากสื่อต่าง ๆ

เกษตรกรได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน โดยการเข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุด 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมา รับจากการเข้าร่วมประชุม 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.09 รับข่าวสารน้อยที่สุด จากโทรทัศน์ 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.28

1.10 วิธีการปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากจะใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในการปรับปรุงบำรุงดินจำนวน 13,650 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 78.90 รองลงมา ใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมัก จำนวน 3,650 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 21.10

1.11 วิธีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่นา

เกษตรกรใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่นา โดยที่นารูปแปลงนาเพื่อปลูกข้าว จำนวน 5 ครัวเรือนคิดเฉลี่ยแล้วครัวเรือนละ 5 ไร่

1.12 วิธีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่สวน

เกษตรกรส่วนมากใช้วิธีปลูกพืชแซมระหว่างไม้ผลมากที่สุด จำนวน 85 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.40 รองลงมาวิธีการปลูกพืชแถบขวางความลาดชัน จำนวน 7 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.60

1.13 วิธีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ไร่

เกษตรกรส่วนมากปลูกพืชเหมาะสมกลุ่มชุดดิน จำนวน 222 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 84.09 รองลงมาปลูกพืชเป็นแถบขวางความลาดชัน จำนวน 21 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.96 เกษตรกรปลูกพืชสลับจำนวน 7 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.65 ปลูกพืชหมุนเวียน จำนวน 14 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.30

1.14 ผลผลิตพืชเฉลี่ยต่อไร่

ข้าวในปีที่ผ่านมาผลผลิต 44810 กก.ค่าเฉลี่ย 266.73 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวโพด ในปีที่ผ่านมาผลผลิต 36950 กก.ค่าเฉลี่ย 305.37 กิโลกรัมต่อไร่ ส้มในปีที่ผ่านมาผลผลิต 17248 กก. ค่าเฉลี่ย 224.00 กิโลกรัมต่อไร่ ลิ้นจี่ในปีที่ผ่านมาผลผลิต 5400 กก.ค่าเฉลี่ย 900.00 กิโลกรัมต่อไร่จิงในปีที่ผ่านมาผลผลิต 2000 กก.ค่าเฉลี่ย 500.00 กิโลกรัมต่อไร่ ถั่วลิสงในปีที่ผ่านมาผลผลิต 2000 กก.ค่าเฉลี่ย 500.00 กิโลกรัมต่อไร่ กะหล่ำปลีในปีที่ผ่านมาผลผลิต 600 กก.ค่าเฉลี่ย 600 กิโลกรัมต่อไร่

1.15 ขายผลผลิตในปีที่ผ่านมา

เกษตรกรขายผลผลิตในปีที่ผ่านมา ได้ขายผลผลิตได้มากที่สุดได้แก่ข้าวโพด จำนวน 36,000 กิโลกรัมคิดเฉลี่ย 1161.29 รองลงมา ส้มจำนวน 17,000 กิโลกรัม คิดค่าเฉลี่ย 1416.67 ขายได้น้อยที่สุดได้แก่ ข้าวจำนวน 500 กิโลกรัมคิดค่าเฉลี่ย 500

1.16 รายได้ผลผลิตในปีที่ผ่านมา

เกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตในปีที่ผ่านมาได้แก่ ส้มจำนวน 340,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 52.55 ข้าวโพดจำนวน 157,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.34 ลิ้นจี่จำนวน 125,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.32 จิงจำนวน 7,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.16 ถั่วลิสงจำนวน 9,600 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.49 ข้าวจำนวน 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.46 กะหล่ำปลี จำนวน 4,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.68

1.17 จำนวนสัตว์เลี้ยงของเกษตรกรในปีที่ผ่านมา

เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ในปีที่ผ่านมาเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำนวนสัตว์เลี้ยงไก่ 10.75 เป็ดเฉลี่ยต่อครัวเรือน 5.25 สุกรเฉลี่ยต่อครัวเรือน 1.88

1.18 รายได้นอกไร่นาและสวนของบุคคลในครอบครัวของปีที่ผ่านมา

เกษตรกรมีรายได้นอกไร่นาและสวนของบุคคลในครอบครัวของปีที่ผ่านมาค่าเฉลี่ย 107.11 บาทต่อวัน 3,246.67 บาทต่อเดือน ค่าเฉลี่ยจากการค้าขาย 313.33 บาทต่อวัน 9,400 บาทต่อเดือน

2. ผลการดำเนินโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง

2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ (พืชเศรษฐกิจ คือข้าว, พืชไร่, ไม้ผล)

2.1.1 เกษตรกรได้รับแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.91 ไม่เคยได้รับแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจจำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.09

2.1.2 การเข้าร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงเกี่ยวกับการใช้แผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ

เกษตรกรเคยเข้าร่วมประชุมและเข้าอบรมรับฟังการชี้แจงเกี่ยวกับการใช้แผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 74.54 ไม่เคยเข้าร่วมประชุม จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 25.46

2.1.3 ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ

เกษตรกรไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.73 มีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.27

2.1.4 การได้รับประโยชน์จากการปลูกพืชโดยคำนึงถึงแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ

เกษตรกรส่วนมากได้รับประโยชน์ในการปลูกพืช โดยคำนึงถึงแผนที่แสดงความเหมาะสมของดิน ดังนี้สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.64 สามารถลดการชะล้างพังทลายของดินได้ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 58.18 เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.27 สามารถขยายพื้นที่ปลูกได้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.45 สามารถเพิ่มผลผลิตเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.36 ลดการสูญเสียหน้าดินในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 49.09 ชะลอความเร็วของน้ำไหลบนหน้าดิน ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 54.55 เพิ่มรายได้ของเกษตรกรในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.18

2.1.5 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

เกษตรกรได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้ การปลูกพืชให้เหมาะสมกับกลุ่มชุดดิน ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.00 การปลูกข้าวโพดในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.36 การปลูกข้าวไร่ในระดับปานกลาง คิดเป็น

ร้อยละ 60.00 การปลูกไม้ผลในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.00 การปลูกพืชสลับเป็นแถบ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 36.36 การปลูกพืชมากกว่า 1 ครั้งในรอบปีในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 36.36 การปลูกกะหล่ำปลีในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.82 การปลูกพืช ขวางตามลาดเทของพื้นที่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.45 การปรับปรุงบำรุงดินในระดับ ปานกลางคิดเป็นร้อยละ 58.18

2.1.6 ผลจากโครงการสิ้นสุดลง

ผลจากโครงการทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้นดังนี้ ดีขึ้นมาก คิดเป็น ร้อยละ 54.55 ดีขึ้นปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 32.73 ไม่ดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ 12.72

2.2 การอนุรักษ์ดินและน้ำ

2.2.1 การได้รับประโยชน์จากมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำดังนี้ อนุรักษ์รอบ เขาในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 54.56 อาคารชะลอความเร็วของน้ำในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 52.73 การปรับปรุงบำรุงดินในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 56.38

2.2.2 การได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ดินและน้ำ ดังนี้ การฝึกรอบมรด เป็นร้อยละ 21.82 การสาธิตคิดเป็นร้อยละ 16.36 การประชุมคิดเป็นร้อยละ 47.28 ไม่เคยได้รับ คิดเป็นร้อยละ 14.54

2.2.3 ความต้องการมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมในพื้นที่ดังนี้ อนุรักษ์ น้ำรอบเขาคิดเป็นร้อยละ 25.45 อาคารชะลอความเร็วของน้ำ คิดเป็นร้อยละ 10.90 การปรับปรุง บำรุงดินคิดเป็นร้อยละ 37.37 ไม่ต้องการคิดเป็นร้อยละ 27.28

2.2.4 ความเห็นของมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ เกษตรกรมีความเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 90.91 ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 0.09

2.2.5 การดูแลซ่อมแซมมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ เกษตรกรช่วยดูแลซ่อม แซม คิดเป็นร้อยละ 94.55 ไม่รักษาดูแลซ่อมแซม คิดเป็นร้อยละ 5.45

2.2.6 ผลจากมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ของเกษตรกร ดังนี้ทำให้ ดินดีขึ้น ชุ่มชื้น ช่วยเก็บน้ำและปุ๋ยในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.09 มีน้ำใช้ในการเกษตร ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.81 ช่วยป้องกันชะล้างพังทลายของดินในระดับมาก คิดเป็น ร้อยละ 74.55 มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการทำการเกษตรในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.82

2.2.7 มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เกษตรกรดำเนินการเองได้ดังนี้ อนุรักษ์น้ำ รอบเขาทำไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 60.00 อาคารชะลอความเร็วของน้ำทำไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 74.55 การปรับปรุงบำรุงดินทำได้ คิดเป็นร้อยละ 50.91

2.3 การสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน

2.3.1 การได้รับการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่ดังนี้ เคยได้รับคิดเป็นร้อยละ 74.55 ไม่เคยได้รับคิดเป็นร้อยละ 18.18 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 7.27

2.3.2 เกษตรกรได้นำความรู้จากการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่ไปใช้ในพื้นที่ของตนเองในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.18

2.3.3 ความเห็นของเกษตรกร ที่มีต่อการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินครั้งนี้ มีความเห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 83.64 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 16.36

2.3.4 จำนวนที่ได้รับการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน ในรอบปีที่ผ่านมา ดังนี้ จำนวนหนึ่งครั้งคิดเป็นร้อยละ 67.27 จำนวนสองครั้งคิดเป็นร้อยละ 30.91 จำนวนสามครั้งคิดเป็นร้อยละ 01.82

2.3.5 การได้รับการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีจากกิจกรรมเหล่านี้ คือการสาธิตการปลูกพืชขวางความลาดเทของพื้นที่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.64 การสาธิตวางแผนระดับการปลูกพืชในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.63 การปลูกพืชสลับเป็นแถบในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.18 การปลูกพืชตามแนวระดับในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.82 การก่อสร้างคูรับน้ำรอบเขาในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.64 การก่อสร้างอาคารชะลอความเร็วของน้ำในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.45 การปรับปรุงบำรุงดินในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.28

2.4 การปรับปรุงบำรุงดิน

2.4.1 เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสด เพื่อปรับปรุงบำรุงดินโดยวิธีดังนี้ การฝึกรอบมคิดเป็นร้อยละ 25.45 สาธิตคิดเป็นร้อยละ 30.91 การประชุมคิดเป็นร้อยละ 23.64 ไม่ได้รับคิดเป็นร้อยละ 20.00

2.4.2 เกษตรกรได้นำปุ๋ยคอกปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสดไปใช้คิดเป็น ร้อยละ 65.45 ไม่นำไปใช้คิดเป็นร้อยละ 34.55 เพราะขาดเครื่องมือและอุปกรณ์คิดเป็นร้อยละ 1.82 ขาดแคลนแรงงานคิดเป็นร้อยละ 7.27 ขาดวัตถุดิบในการทำปุ๋ยคิดเป็นร้อยละ 3.64 ไม่มีความรู้ทางวิชาการคิดเป็นร้อยละ 21.82

2.5 การปลูกไม้ผลเมืองหนาว

2.5.1 เกษตรกรเคยได้รับการแจกจ่ายไม้ผลเมืองหนาว คิดเป็นร้อยละ 98.18
ไม่เคยได้รับคิดเป็นร้อยละ 1.82

2.5.2 ความพอใจของเกษตรกรที่ได้รับการแจกจ่ายไม้ผลเมืองหนาว
เกษตรกรพอใจมากคิดเป็นร้อยละ 94.55 พอใจปานกลางคิดเป็นร้อยละ 5.45

2.5.3 การได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการปลูกไม้ผลเมืองหนาวจากเจ้าหน้าที่
ดังนี้เกษตรกรเคยได้รับความรู้ คิดเป็นร้อยละ 90.91 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 9.09

2.5.4 เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผลเมืองหนาว โดยวิธีการฝึก
อบรมคิดเป็นร้อยละ 30.91 การประชุมคิดเป็นร้อยละ 38.18 การสาธิตคิดเป็นร้อยละ 24.45 ไม่
ได้รับคิดเป็นร้อยละ 5.45

2.5.5 การดูแลรักษาพืชเมืองหนาวของเกษตรกรดังนี้รักษาดูแลคิดเป็นร้อยละ
94.55 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 3.64 ไม่รักษาดูแลคิดเป็นร้อยละ 1.81

2.6 โรงเก็บพัสดุ

2.6.1 เกษตรกรได้รับทราบถึงการก่อสร้างโรงเก็บพัสดุในหมู่บ้าน โดยวิธี
ได้รับจากการประชุมคิดเป็นร้อยละ 43.64 ได้รับจากการฝึกอบรมคิดเป็นร้อยละ 10.91 เจ้าหน้าที่
มาชี้แจง คิดเป็นร้อยละ 41.81 ไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 3.64

2.6.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างโรงเก็บพัสดุในหมู่บ้านเห็นด้วย คิด
เป็นร้อยละ 87.27 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 12.73

2.6.3 ความพอใจเกี่ยวกับการก่อสร้างโรงเก็บพัสดุในหมู่บ้านดังนี้ เกษตร
กรพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 61.82 เกษตรกรพอใจปานกลางคิดเป็นร้อยละ 38.18

2.6.4 การช่วยกันรักษาดูแลเกี่ยวกับโรงเก็บพัสดุในหมู่บ้านดังนี้ ช่วยกัน
รักษาดูแลคิดเป็นร้อยละ 98.18 ไม่ช่วยกันรักษาดูแลคิดเป็นร้อยละ 1.82

2.7 การส่งเสริมและการพัฒนาหมู่บ้าน

เกษตรกรในหมู่บ้านได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาหมู่บ้านดังนี้ ซ่อมแซมถนน
ในหมู่บ้านในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.46 ทำความสะอาดถนนในหมู่บ้านในระดับ
ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.18 บุตร หลานของท่านได้รับความช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาใน
ระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 34.55 สร้างศาลาเอนกประสงค์ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.36

แนะนำการปลูกพืชให้เหมาะสมกับกลุ่มชุดดินระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.09 การแจกจ่ายไม้ผลในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 63.64 ให้ความรู้ทางด้านการเกษตรในการสาธิตและการพัฒนาที่ดินในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.00

3. ความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ

3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ เมื่อมีเอกสารสิทธิ์แล้ว คือ เกษตรกรส่วนมากไม่คิดย้ายที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 76.36 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 23.64

3.2 ความเห็นชอบเกี่ยวกับการแนะนำให้ทำการเกษตรในพื้นที่เดิมไม่บุกกรุกพื้นที่ใหม่จากเจ้าหน้าที่ คือ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 43.64 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 3.64 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 52.72

3.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกไม้ผลเมืองหนาว ดังนี้ จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 43.64 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 41.82 ไม่เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 14.54

3.4 เกษตรกรปลูกไม้ผลเมืองหนาวลงในพื้นที่ แล้วคิดว่าไม่ย้ายที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 92.73 คิดว่าย้ายที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 7.27

3.5 ความคิดเห็นของเกษตรกรควรสงวนป่าไม้ไว้เพื่อช่วยในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน คือ เกษตรกรมีความเห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 94.55 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 5.45

3.6 ความคิดเห็นของเกษตรกรควรสงวนทรัพยากรป่าไม้ช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่ดิน คือ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 98.18 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 1.82

3.7 ความเห็นของเกษตรกรที่เจ้าหน้าที่แนะนำห้ามตัดไม้ทำลายป่า เพื่อทำให้เลื่อนลอย คือ เกษตรกรมีความเห็นเกี่ยวกับห้ามตัดไม้ทำลายป่า คิดเป็นร้อยละ 84.45 ไม่แน่ใจคิดเป็นร้อยละ 12.73 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 1.82

3.8 ความเห็นเกี่ยวกับการสงวนป่าไม้เป็นต้นน้ำลำธาร ความเห็นเกี่ยวกับการสงวนป่าไม้ไว้ในต้นน้ำลำธารมีความเห็นด้วย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 98.18 ไม่แน่ใจจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.82

3.9 ความคิดเห็นของเกษตรกรความคิดเห็นของเกษตรกร ที่มีต่อโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่ราบสูง ดังนี้โครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 70.91 สามารถแก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของดินได้ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 80.00 ทำให้ได้รับประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 67.27 ทำให้มีรายได้

เพิ่มขึ้นในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 40.00 โครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง คิดเป็นเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรของหมู่บ้านในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 72.73

3.10 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่มีผลต่อโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง ดังนี้ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 80.00 สามารถแก้ไขปัญหาคาระล้างพังทลายของดินในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 80.00 สามารถปรับปรุงบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.00 สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 60.00 สามารถมีน้ำใช้เพื่อการเพาะปลูกในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 60.00 สามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 80.00

4. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการ

4.1 การปลูกพืชในพื้นที่โครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง

โดยคำนึงถึงแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจดังนี้ ผลผลิตต่อคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของตลาดในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.54 ขาดแคลนเงินทุนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 47.27 ขาดแคลนเครื่องจักรกลในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 69.09 ขาดแหล่งน้ำในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 41.81 ไม่มีความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับคุณสมบัติของดินในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 58.18 ปัญหาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.36

4.2 การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ

ได้รับการแก้ไขปัญหามาแก่เกษตรกรดังนี้ แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหามาแก่เกษตรกรดังนี้ แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหามาที่ดินมีสภาพการชะล้างพังทลายของดินในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.55 แนะนำวิธีแก้ไขปัญหามาดินขาดอินทรีย์วัตถุในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.28 แนะนำวิธีแก้ไขปัญหามาดินตื้นในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.63 แนะนำวิธีแก้ไขปัญหามาดินลูกรังในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.00 แนะนำวิธีแก้ไขปัญหามาดินทรายจัดในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 36.36

4.2 สาเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถนำมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำดังนี้

ขาดเงินทุนคิดเป็นร้อยละ 100.00 มีปัญหาขาดแคลนแรงงานคิดเป็นร้อยละ 99.98 มีปัญหาขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ปัญหาไม่มีความรู้ทางวิชาการด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ คิดเป็นร้อยละ 99.98 ไม่มีเวลาดำเนินการคิดเป็นร้อยละ 99.38

อภิปรายผล

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลมาจากการดำเนินงานของโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง

จากการศึกษาวิจัยการประเมินผล โครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่า เกษตรกรผู้ชายมากกว่าผู้หญิงส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานในช่วงอายุสี่สิบเอ็ดถึงห้าสิบปี ส่วนมากไม่ได้รับการศึกษาเนื่องจากหมู่บ้านอยู่ในแดนทิวกันดาร ห่างไกลจากตัวเมืองและติดชายแดน มีสมาชิกในครัวเรือนหกคนต่อครัวเรือน ส่วนมากทำงานในไร่นาและสวน ทำงานนอกไร่นาและสวนน้อยที่สุด เกษตรกรส่วนมากไม่เป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร รองลงมาเป็นสมาชิกสถาบันการเงินได้แก่กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ส่วนมากมีที่ดินเป็นของตนเอง โดยค่าเฉลี่ยการใช้ที่ดินในปีที่ผ่านมาใช้ทำไร่มากที่สุด เกษตรกรได้รับข่าวสารการพัฒนาที่ดินมากที่สุด โดยการเข้าฝึกอบรมเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมาการใช้วิทยุวิทยาศาสตร์ในการปรับปรุงดินมากที่สุด ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินปลูกพืชไร่มากที่สุด ผลผลิตในปีที่ผ่านมาข้าวผลิตได้มากที่สุด แต่เมื่อขายผลิตผลแล้วข้าวโพคได้ขายมากที่สุด การเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรพบว่าเลี้ยงไก่มากที่สุด ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาจะพบว่าไก่มีมากที่สุด รายได้นอกฟาร์ม เกษตรกรยังมีรายได้นอกฟาร์มเกี่ยวกับไปรับจ้างมากที่สุด รองลงมาได้แก่การค้าขาย

2. ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนและพื้นที่สูง

2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

เกษตรกรในพื้นที่ไม่เคยได้รับแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจมากที่สุด แล้วเคยเข้าฝึกอบรมเพื่อฟังคำชี้แจงเกี่ยวกับแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจมากที่สุด แต่วิชาดินนั้นเป็นวิชาเฉพาะเป็นทางวิชาการเกษตรกรยากที่จะเข้าใจ แต่ก็ได้ปลูกพืชไปตามความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ โดยมีเจ้าหน้าที่ให้ความแนะนำเมื่อผลผลิตของเกษตรกรออกมาแล้วจะพบว่าเกษตรกรได้ผลดีมาก อีกอย่างคือช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้ ลดการสูญเสียหน้าดินและชะลดความเร็วของน้ำได้ด้วย เกษตรกรส่วนมากได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ในเรื่องของการปรับปรุงบำรุงดินมากที่สุด รองลงมาได้แก่ได้รับความรู้ในเรื่องการปลูกพืชให้เหมาะสมกับกลุ่มชุดดิน การปลูกข้าวโพคทำไร่ไม่ผล ส่วนได้รับความรู้น้อยที่สุด ได้แก่ การปลูกพืชมากกว่า 1 ครั้ง ในรอบปี เกษตรกรปลูกพืชโดยคำนึงถึงแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินนี้ยังพบว่ามีปัญหามากที่สุด คือขาดแคลนเงินทุน ขาดแคลนเครื่องจักรกล ไม่มีความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับคุณสมบัติของดิน ในเรื่องนี้เจ้าหน้าที่ก็ได้เข้าไปแก้ไขในส่วนที่เป็นพื้นฐานการเกษตร เช่น แก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน แก้ไขปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ ดินที่เป็นลูก

รัง ดินทรายจัด ดินตื้น เป็นต้น หลักจากโครงการสิ้นสุดลงผลจากโครงการทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้น

2.2 การอนุรักษ์ดินและน้ำ

เกษตรกรได้รับประโยชน์จากมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยวิธีการปรับปรุงบำรุงดินมากที่สุด ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้มาจากการประชุมเนื่องจากหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่เป็นภูเขาที่มีความลาดชันมาก ดังนั้นมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำจึงมีความจำเป็นที่จะนำมาใช้ในพื้นที่ดังกล่าว เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้มาก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำให้แล้ว เกษตรกรในพื้นที่จะต้องช่วยกันดูแลซ่อมแซมให้คืออยู่สภาพเดิม ผลจากมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ลาดชันของโครงการจึงทำให้สามารถป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้มากที่สุด เกษตรกรก็สามารถนำไปปฏิบัติ ด้วยตนเองได้ แต่การปรับปรุงบำรุงดินเกษตรกรนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองได้มากที่สุด นอกนั้นนำไปปฏิบัติได้เล็กน้อยเนื่องจากมีปัญหาขาดเงินทุนแรงงานเครื่องมืออุปกรณ์ ไม่มีความรู้ทางด้านอนุรักษ์ดินและน้ำและไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ

2.3 การสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน

ในช่วงดำเนินการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำนั้นได้ดำเนินการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้เกษตรกรดู ตลอดถึงกิจกรรมอื่น ๆ ของกรมพัฒนาที่ดินที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรซึ่งเกษตรกรส่วนมากมีความเห็นด้วย กิจกรรมที่สาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินนั้นได้แก่ การปลูกพืชขวางความลาดของพื้นที่ การวางแผนระดับการปลูกพืช การปลูกพืชสลับเป็นแถบ การปลูกพืชตามแนวระดับ การก่อสร้างคูรับน้ำรองเขา การก่อสร้างอาคารชะลอความเร็วของน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน

2.4 การปรับปรุงบำรุงดิน

เกษตรกรมีความสนใจมากในเรื่องเกี่ยวกับการสาธิตของการปรับปรุงดิน เช่นการสาธิตการทำปุ๋ยหมัก การใส่ปุ๋ยคอกในสวนไม้ผล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกษตรกรนำไปใช้ในการปฏิบัติมาก แต่ส่วนมากยังใช้ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการมากนัก

2.5 การปลูกไม้ผลเมืองหนาว

เกษตรกรได้รับไม้ผลเมืองหนาวได้แก่ลำไยลิ้นจี่ไปหมดแล้วซึ่งเป็นการแจกจ่ายให้เปล่า ทำให้เกษตรกรมีความพอใจมาก ตลอดถึงแนะนำและถ่ายทอดความรู้วิธีการปลูกต้นไม้ผลให้แก่เกษตรกร ส่วนมากเกษตรกรได้รับความรู้ในช่วงเรียกประชุม ความคิดเห็นของเกษตรกรที่ได้ปลูกต้นไม้ผลไปแล้วว่าในอนาคตจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนไม่คิดที่จะย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น เพราะตามนิสัยของชาวเขาแล้วชอบย้ายที่อยู่อาศัย

2.6 โรงเก็บพัสดุ

เกษตรกรได้รับทราบว่าจะมีการสร้าง โรงเก็บพัสดุในหมู่บ้านในช่วงที่มีเจ้าหน้าที่มาประชุม แล้วเห็นด้วยอย่างยิ่งในหมู่บ้านพัสดุด่วนกลาง ไม่มีที่เก็บเลยจึงได้ช่วยกันดูแลรักษาไว้ให้ดีตลอดไป

2.7 สิทธิในการถือครองที่ดิน

เกษตรกรส่วนมากมีที่ดินเป็นของตนเองไม่มีใบเอกสารสิทธิ์ มีแต่ใบเสียบายของกรมป่าไม้ เกษตรกรมีความเห็นว่าไม่ย้ายที่อยู่อาศัยหรือไม่บุกรุกตัดไม้ทำลายป่า เพราะนโยบายของ รัฐบาลห้ามตัดไม้ทำลายป่า

2.8 ทรัพยากรป่าไม้

ต้นน้ำลำธารเป็นหัวใจการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในหมู่บ้าน ที่มีน้ำกินน้ำใช้อยู่ทุกวันนี้ ก็มาจากต้นน้ำลำธาร ดังนั้นป่าไม้ที่รักษาความชุ่มชื้นให้แก่ดิน ชับน้ำไว้ให้มีน้ำใช้ตลอดปี จึงมีความสำคัญมาก เกษตรกรจึงมีความเห็นด้วยอย่างมากที่จะต้องสงวนป่าไม้ไว้เพื่อรักษาต้นน้ำลำธารให้มีน้ำไหลตลอดปี

2.9 การส่งเสริมและการพัฒนาหมู่บ้าน

เกษตรกรในหมู่บ้านได้ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านโดยการซ่อมแซมถนน การทำความสะอาดถนน การซ่อมแซมศาลาเอนกประสงค์ การส่งเสริมการปลูกพืช การให้ความรู้ในด้านการเกษตร ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

3. ความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ

3.1 ความคิดเห็นของเกษตรกร

เกษตรกรมีความคิดเห็นของโครงการพัฒนาที่ดินของชุมชนบนพื้นที่สูง แก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ได้แก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของดินตลอดถึงการปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ของเกษตรกร ได้มากที่สุด

3.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานสนามที่อยู่ในโครงการพัฒนาที่ดินชุมชนบนพื้นที่สูง ได้ให้ความคิดเห็นว่าสามารถแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน การชะล้างพังทลายของดิน สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร มีน้ำใช้เพื่อการเพาะปลูก สามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านได้มาก ซึ่งจะทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้นในอนาคต

4. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการ

4.1 การปลูกพืชในพื้นที่โครงการค้ำนึ่งถึงแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่แล้วมีปัญหาขาดแคลนเงิน ขาดเครื่องจักรกล ไม่มีความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับคุณสมบัติของดินมากที่สุด ส่วนในเรื่องน้ำเพาะปลูกนั้นเกษตรกรขาดแคลนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในเรื่องน้ำเพาะปลูกนั้นขาดน้ำในช่วงฤดูเพาะปลูก เพราะในหมู่บ้านมีต้นน้ำลำธารอยู่แล้ว

4.2 การแก้ไขปัญหาการปลูกพืชโดยค้ำนึ่งถึงแผนที่แสดงความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจนั้น เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาอยู่พอสมควร ส่วนใหญ่แล้วจะแก้ไขปัญหาในเรื่องของดินมีการชะล้างพังทลายดินขาดอินทรีย์วัตถุแก้ไขปัญหาดินดิน ดินทรายจัด ดินลูกรัง

4.3 สาเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถนำมาตราการอนุรักษ์ดินและนำไปใช้นั้น ส่วนใหญ่แล้ว เกษตรกรขาดเงินทุน ขาดแคลนแรงงาน ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ ไม่มีความรู้ทางวิชาการด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

1.1 การใช้แผนที่ความเหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจ เกษตรกรยังไม่มี ความเข้าใจ ขอให้เจ้าหน้าที่ประชุมและฝึกอบรมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากกว่านี้

1.2 มาตราการอนุรักษ์ดินและน้ำเกษตรกรไม่สามารถทำเองได้ ควรหาวิธีการที่เหมาะสมเช่นวิธีพืช ซึ่งเป็นระบบที่เกษตรกรทำเองได้

1.3 ควรให้ความรู้ในด้านการสาริตและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้

1.4 การปรับปรุงบำรุงดินนั้นเจ้าหน้าที่ควรแนะนำเกษตรกรให้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำการสาริตให้พร้อม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การประเมินเบื้องต้นเป็นการประเมินในระหว่างการดำเนินงานของ โครงการที่วางแผนไว้เป็นไปตามแผนหรือไม่ทุกส่วนของโครงการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ถ้าบางส่วนหย่อนประสิทธิภาพจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ทันกับเวลาและงบประมาณที่มีอยู่